

de
LINOSNEDE

in
kleurendruk

beeldende vorming
Rob Komen

De linosnede

Er zijn diverse manieren om een linosnede te gutsen en af te drukken. Hier enkele voorbeelden.

a. Het meest gebruikt is de enkelvoudige manier: je gutsst een voorstelling in een linoplaatje en drukt dit naderhand in één kleur af. Je ziet deze manier nogal eens in kersttijd, als er weer kerstkaarten gemaald moeten worden. Meestal zonde van het materiaal.

b. Een tweede manier is de assemblagemethode. Je snijdt een linoplaat in diverse stukken, elk stuk met een aparte kleur in-inkten, leg de natte stukken weer bij elkaar en druk ze samen in één keer af.

c. Een andere manier is de reductiemethode of verloren - methode.

Je snijdt een gedeelte van een voorstelling uit en drukt deze in een lichte kleur af. Vervolgens ga je verder met gutsen in je lino en drukt deze na verloop van tijd weer af. Maar nu op dezelfde eerdere, lichte afdruk en nu tevens in een donkerder kleur. Deze manier van werken is verder uit te breiden tot een groot aantal drukgangen en kleuren.

En het aardigst is natuurlijk om een combinatie te maken van beide methoden.

De kleur.

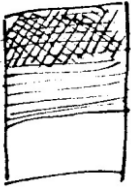
Even wat opmerkingen over de kleur.

a. Natuurlijk kun je een kleur egaal opbrengen en afdrukken. Maar om een afdruk wat levendiger te maken kun je gebruik maken van kleurverloop.

Smeer op je glasplaat twee (of meer..) kleuren en rol deze met dezelfde linoroller uit op je linoplaat. Druk deze nu af. Je hebt twee verlopende kleuren in één afdruk.

Deze manier is goed bruikbaar bij een landschap: enkele groene overlappende kleuren met atmosferisch perspectief. Of een wolkenlucht met me~ blauwe tinten.

b. Een tip: linoverf is best aardig te mengen. Niet teveel roeren om de kleuren zo fris mogelijk te houden. Dus met blauw en wit zijn redelijke mengtinten te maken, zodat je niet elke kleur hoeft te kopen.

Gevaar.

Linosneden maken is leuk werk, maar let op het gevaar.

In de Tweede Wereldoorlog, heb ik me laten vertellen, waren de bajonetten op de geweren V-vormig. Doordacht gemeen, want deze vorm gaf de "beste" wonden: goed bloedend en langzaam genezend. Bovendien voelde je deze wonden beter dan normale steken.

Na deze oorlog werd afgesproken dat deze bajonetten nooit meer gebruikt zouden worden.

Maar met gutsen op school wordt deze V-vorm dus wel gebruikt. Ik vertel zelf altijd dit bajonetverhaal, voordat we gaan gutsen. Dan zit de schrik er aardig in. En meteen daarna een geruststellende opmerking: altijd van je af gutsen, dan kan er niets gebeuren.

Dus gerust je linoplaatje ondersteboven draaien, als je vlak langs de rand zit.

En..je aandacht bij je werk houden.

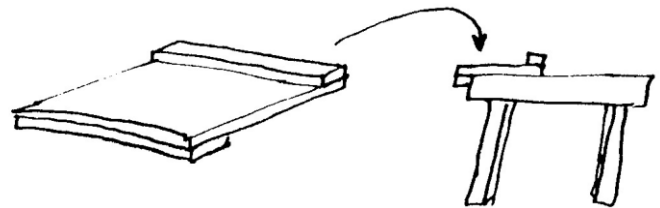
Toch heb ik altijd pleisters bij de hand, want het gebeurt ondanks alles een aantal keren dat iemand zich bezeert. Gelukkig nooit ernstig, omdat de schrik er wel voldoende in zit.

Gebruik uitsluitend het zogenaamde "kurk-linoleum". Dat is dus dik en zacht. Vooral in de zomer, want als het warmer is, is de laag zachter.

Gebruik nooit van die harde stukken zeil, die je misschien van een aardige ouder krijgt na de verbouwing van de keuken. Gebruik die misschien als inktplaatjes, maar niet als gutsplaatjes.

Heel goed bruikbaar is een gutsplank, hiermee verklein je het gevaar tot een minimum.

Teveel werk om die te maken voor een hele klas, tenzij je een handige ouder hebt met een houtwinkel en teveel tijd..

Beknopte werkwijze linosnede.

Hier wat ongesorteerde tips.

De inkt.

Heel mooi werkt inkt op oliebasis. Het goedkoopste adres hiervoor is een van de kunstspeciaalzaken zoals Van der Linden en zo. Grote warenhuizen als V&D hebben dit niet. Een nadeel met olieverf is het schoonmaken met terpentijn of terpentijn, vooral met een grote groep. Daarom heb toch maar gekozen voor lino-inkt op waterbasis. Jammer dat dat zo mat opdroogt. Let bij de bestelling op de geschikte kleuren; niet alle kleuren heb je nodig, gifgroen en knalpaars vallen al snel af. En de kleuren zijn onderling soms aardig te mengen, zodat dit ook besparend werkt.

Het valt me elke keer weer tegen hoe duur die verf is.

De ondergrond voor het uitrollen van de inkt.

Heel glad zijn glasplaten, maar ook heel breekbaar. Handiger zijn plastic platen, zoals die vaak voor kleien gebruikt worden. Vooral door de midden gesneden zijn ze handzamer om onder de kraan af te spoelen. Ook andere ondergronden van hard plastic zijn goed te gebruiken, resten vloerbedekking, zoals harde linoleum en dergelijke.

Het ontwerp.

Belangrijk is om van tevoren een tekenles te besteden aan een goed ontwerp. Hierbij leg je al uit dat het om een lino-snede gaat; leg de techniek alvast uit, liefst met wat aantoonbare voorbeelden. Het gaat dus niet om de lijnen, maar om kleurvlakken. Ook de kleuren moeten op het ontwerp aangegeven worden; natuurlijk wel de kleuren die je in de klas al hebt staan. Vermeld wel even dat het ontwerp in spiegelbeeld komt. Ik gaf elke leerling al een lino-plaatje, zodat het formaat van het ontwerp al bekend was. Het ontwerp kan met karton overgetrokken worden bij de onzekere leerlingen, en iedereen zet met pen op de achterkant zijn/haar naam. Handig bij verlies en vondst.

De kleuren en de verdeling.

Van tevoren konden de leerlingen zeggen welke kleuren er op de bewuste middag nodig waren. De eerste afdrutmiddag waren dat lichtere kleuren~en dan de laatste sessie. Als maximum werden er vier, soms vijf kleuren gekozen en over hetzelfde aantal tafels verdeeld. Kranten eronder en rollers erbij. Je hebt dus meer rollers nodig dan normaal. Elke leerling was op zijn plaats bezig met gutsen en ging naderhand naar de tafels van de kleur die hij/zij nodig vond voor de afdruk. Iedereen drukte zelf zijn lino af. Een tafelpers is niet dringend nodig, tenslotte heeft elke school er maar één, en dat is nu toch te weinig.

Het in stukken snijden.

Het in losse stukken snijden van de lino-plaatjes van de leerlingen deed ik zelf, een Stanley-mes is met echt goed gereedschap voor kinderen. Een scherp mes is trouwens veiliger dan bot mes. Met het in stukken snijden heb je het meestal het drukst.

Afdrukken. Ininken en de lino-plaat op het vel leggen, precies passend op de vorige afdruk. Voorzichtig omdraaien en met de vlakke hand afdrukken. Soms even een hoekje optillen om te kijken of de afdruk goed is. Zo niet, weer even doorgaan met wrijven. Mocht een afdruk mislukt zijn, niet meteen weggooien, maar na droging opnieuw een afdruk erop.

Voor al die natte afdrukken moet je wel aardig wat ruimte hebben. Zelf gebruiken we de schoolgangen om daar naast elkaar alle afdrukken te laten drogen. Bepaal dus van tevoren even bedenken waar de werkstukken veilig kunnen drogen.

Het schoonmaken van de materialen.

Het is niet altijd nodig om materialen schoon te maken. Meestal is dat vrij veel werk en kost het een massa water. En dan zit alles ook nog onder. Bovendien... enkele dagen later begint alles weer opnieuw.

Hoe dan wel..? Ik liet de rollers wel altijd schoonmaken, maar de afdrukplaten meestal niet.

Nieuwe inkt kun je er zo weer opsmeren en vaak is de oude laag nog redelijk bruikbaar. Ook met schilderlessen laat ik alles helemaal opdrogen; met wat water erbij is opgedroogde verf na verloop van tijd weer aardig te gebruiken, of je doet er gewoon nieuwe verf bovenop. Wil je het schoteltje of het plastic balie wel eerst schoon hebben, dan breek je de verf er met een oud mes boven de prullenbak zo uit! Scheelt liters water en veel onnodig werk.

Linoleum.

Kurklinoleum is zachter dan andere linoleums (linlea?) De eerste heeft dus mijn voorkeur, vooral met kinderen. Mocht je alleen de hardere soorten ter beschikking hebben, leg ze dan eerst een tijd op de radiator van de school. Dan wordt het materiaal zachter en snijdt makkelijker. Kan ook tussendoor.

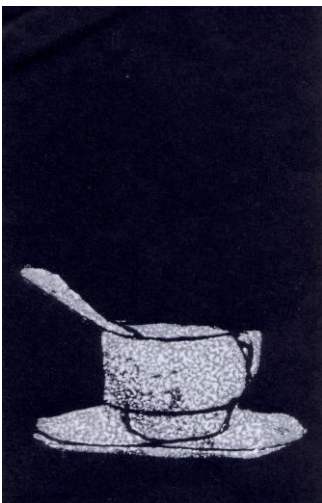
En....scherpe messen/gutsen zijn veiliger dan stompe en botte snijwerktuigen.

Tijdstippen.

Wanneer je gaat gutsen en afdrukken, hangt van jezelf (het rooster?) af, maar handig is wel om vaste tijden te nemen. Zelf nam ik de maandag-en vrijdagmiddag. Het grote voordeel is dat er een "droogweekend" tussen zit, en ook konden de leerlingen er rekening mee houden wanneer ze oude kleren aan moesten. Een werkschort kan ook, maar daar moet je er dan wel genoeg van hebben. En dan kunnen sommige leerlingen zichzelf en hun trui eronder nog aardig volsmeren ! Vandaar dat ik oude kleren toch wat veiliger vind. Bij volsmeren, thuis direct in de was laten doen volgens wasvoorschrift. Ook inkt op waterbasis geeft na te lange indroging onoplosbare vlekken !

Losse opmerkingen en tips:

- druk eens op een andere kleur papier. Zoals op zwart papier en dan met witte drukinkt.
- maak een leuke tentoonstelling. Stapel grote dozen op elkaar, geef ze met restanten goedkope muurverf een kleur en print met spelden de afdrukken op deze tentoonstellingswanden.
- gebruik de gutsplaat voor een druktechniek: maak een rubbing van de plaat.
Een rubbing, wat is dat ook alweer? Uitleg: leg een muntje onder een vel papier, ga er met je potlood overheen en je krijgt een afdruk. Rubbing is heel goed te doen met je gutsplaat, maar ook met de oude grafzerken in de middeleeuwse kerk, muren, naambordjes en van alles en nog wat. Als er maar reliëf in zit.
- maak dus nooit meer van die saaie kerstkaarten, die sommige scholen nog durven weg te sturen. Kost evenveel geld, maar het resultaat is bedroevend.

Robkomen

www.robkomen.nl